

“IEA PIRLS 2006 ANTRINĖ DUOMENŲ ANALIZĖ”

Gediminas Merkys
Aldona Augustinienė
Virginija Rupainienė
Audronė Lapienienė
Sigitas Balčiūnas
Aistė Elijo

PRISTATYMO TURINYS

- Skaitymas kaip savitas tyrimo objektas. Atlikto tyrimų projekto pasiekimai ir apribojimai.
- Metodologija ir metodika
- Pagrindiniai teorinės studijos rezultatai
- Pagrindiniai antrinės duomenų analizės rezultatai
- Interviu su mokytojais, vadovėlių autoriais ir leidėjais rezultatai
- Apibendrinimai, diskusija, rekomendacijos

SKAITYMAS KAIP SAVITAS TYRIMO OBJEKTAS

**ATLIKTO TYRIMŲ PROJEKTO PASIEKIMAI
IR APRIBOJIMAI**

METODOLOGIJA IR METODIKA

- ▶ Teorinių šaltinių analizė
- ▶ Antrinė duomenų analizė
- ▶ Grupiniai interviu su mokytojais, vadovėlių autoriais ir leidėjais

PIRLS konceptas ir metodologija: tarp išskirtinės kokybės ir ribotumų

- ▶ Mokyklos ir didaktinį kontekstą atspindintys kintamieji nepakankamai validūs. Šeimos konteksto kintamieji labiau validūs.
- ▶ Reikalingi stebėjimo metodai. Etnografinės studijos mokyklos kultūrai tirti video studijos ir pan.

-
- ▶ Neatspindėtas socialinis kontekstas ir makro veiksniai. Reikalinga lyginamoji studija apie Socialinio konteksto veiksnius: BVP 1 gyventojui; Socialinės nelygybės indeksas, socialinės gerovės valstybės tipas, knygų leidybos rėmimo politika, ikimokyklinių įstaigų tinklas, vaikystės mokslo būklė, mokytojų rengimas ir kt.
 - ▶ Greta pozityvistinės metodologijos (standartizuoto testavimo) turėtų būti taikomos ir kultūros mokslų metodologija. Nefetišizuoti PIRLS koncepto ateityje vystant nacionalinį curriculum

PAGRINDINIAI TEORINĖS STUDIJOS REZULTATAI

Šiuolaikinis požiūris į skaitymo gebėjimų ugdymą

- ▶ Skaitmeniniame amžiuje skaitymo tyrimai skyla į dvi dalis:
- ▶ – viena kryptis remiasi rašytiniu spausdintu tekstu (*abécéliniu principu*) ir ieško atsakymo, **kaip technologijos gali tobulinti ir plėtoti mokinio gebėjimus, žinias ir supratimą, skaitant raštą popieriuje ar ekrane**, ir kaip technologijos padeda mokytojams išsiaiškinti ir suprasti mokinių poreikius.
- ▶ Kita, naujesnė, tyrimų kryptis siekia nustatyti, kaip skaitmeniniame amžiuje iš naujo apibrėžti raštingumą, nes teigiama, kad **nepakanka nagrinėti vien rašytinį modalumą** – buvo ir yra kitų reikšmingų komunikacijos formų, kadangi technologijos keičia ir padidina vaizduojamuosius išteklius.

• **Abi tyrimų kryptys yra epistemologiškai ir ontologiškai tokios skirtingos, kad jų sujungti mokslininkai nesiekia.**

Skaitymo sampratos

- ▶ Skaitymo procesas vyksta įvairiomis teksto kryptimis – nuo grafinių atvaizdų suvokimo į reikšmės ir prasmės supratimą; nuo sąvokų supratimo į prasmės supratimą; vyksta skaitytojo patirties ir teksto sąveika.
- ▶ Skaitymas yra įvairiapusiška kognityvinė veikla, pažinimo aktas, kuris apima:
 - ▶ dialogą su rašytoju,
 - ▶ interpretaciją,
 - ▶ perimamą informaciją iš tekstų,
 - ▶ meninę percepciją,
 - ▶ psichologinį savo asmenybės suvokimą ir pažinimą,
 - ▶ formuoja asmens vertybines orientacijas, emocinę raidą, intelektą.
- ▶ Skaitymas yra esminė informacijos perdavimo ir komunikacijos priemonė.
- ▶ Naujų skaitmeninių medijų aplinkoje skaitytojas dabar turi išgauti prasmę iš daugialypės komunikacijos: vaizdo įrašų, paveikslų ir reklamos; technologijos padrasina įvairių dalyvavimą ir jo refleksijas.
- ▶ Skaitymas yra ir etinė kategorija, reiškianti žmogaus ir literatūros garbės ugdymą, tai ir kultūros forma, ir kultūrinio kapitalo kaupimo būdas.

Skaitymas – sudėtinga prasmės gavimo iš rašytinio teksto sistema

Jai būtini:

- ▶ įgūdžiai ir žinios, norint suprasti, kaip fonemos ar kalbos garsai yra susiję su rašmenimis;
- ▶ gebėjimas iššifruoti nežinomus žodžius; gebėjimas skaityti sklandžiai;
- ▶ pakankama pradinė informacija ir žodynas teksto supratimui lavinti;
- ▶ atitinkamų aktyviųjų rašto prasmės kūrimo strategijų tobulinimas;
- ▶ motyvacijos skaityti vystymas ir puoselėjimas.

Skaitymo samprata PIRLS tyrime

- ▶ Artima dialoginiams integraciniams skaitymo modeliams;
- ▶ užduotys apima trijų tipų: **turinio, formaliają ir lingvistinę – schemas.**
- ▶ Iš esmės PIRLS tiriami skaitymo gebėjimai yra ne skaitymo sklandumo, spartos ar raiškos gebėjimai, o kalbos, **teksto – grožinio ir informacinio – supratimo gebėjimai** bei gebėjimai interpretuoti tekste pateiktos informacijos pritaikymą realiaame pasaulyje.
- ▶ Pastaruosius gebėjimus 4 klasės mokiniai pradeda naudoti tolimesniam mokymuisi, tekstams analizuoti, suvokti.
- ▶ 1/5 (21 proc.) klausimų prašo skaitytoją rasti aiškiai išreikštą informaciją, to NAEP* tyrimas neapibrėžia kaip skaitymo gebėjimo.
- ▶ Nėra atitikmens NAEP kategorijai, kuri reikalauja skaitytojo mąstymo išeinant už teksto ribų ir pritaikyti tekstą realiam pasauliui (skaitytojo ir teksto sąsajos).

Skaitymo gebėjimų ugdymas

- ▶ Daugelyje šalių, ir Lietuvoje, skaitymo mokymo programa yra jungiama su rašymu, kalbėjimu, klausymu, kai kur ir prezentavimu, ir priklauso kalbos ugdymo programai.
- ▶ Tik Olandija, Rusijos Federacija, Švedija, kai kurios JAV valstijos ir Kanados kai kurios provincijos turi atskiras programas skaitymui mokytį.

Mokymo skaityti principai Lietuvos pradinio ugdymo programose:

- ▶ skaitymo sąmoningumas;
- ▶ ugdymo kontekstualumas;
- ▶ visybiškumas: skaitydamas ne pavienius žodžius, o tekstus jam įdomiomis temomis, tekstus apie jį supantį pasaulį, vaikas gauna naujos informacijos, turtina savo gyvenimo patirtį, ugdomi jausmus, vaizduotė, pradeda formuotis sąmoningo meno kūrinio supratimo gebėjimus, kaupia literatūrologijos žinias.

Mokymo skaityti principai Lietuvos atnaujintuose vadovėliuose

- ▶ Vaiko patirtis susisteminta į mokiniui artimas temas ir duoda peno pokalbiams su draugais, mokytoju, bendravimui;
- ▶ skaitymo mokymas integruojamas su sakytinės ir rašytinės kalbos ugdymusi;
- ▶ teksto skaitymo rūšių įvairovė garantuoja skaitymo sistemos suvokimą.

Lietuvoje taikoma skaitymo gebėjimų ugdymo samprata yra šiuolaikiška, konceptualiai turtinga, o pačioje ugdymo praktikoje stebimos inovacijų paieškos, įvairovės ir atsinaujinimo tendencijos.

Skaitymo ugdymo ribotumai (programose ir standartuose)

- ▶ Priešmokykliniame ugdyme per mažai akcentuojamas teksto supratimo gebėjimų ugdymas, žodyno turtinimas ir mažiau yra minima fonologinio supratimo gebėjimų;
- ▶ Pradinio ugdymo programoje neakcentuojamas metakognityvinių teksto supratimo strategijų mokymas; neminimas mokinių bendradarbiavimas gilinantis į teksto prasmę, suteikiant vis daugiau savarankiškumo patiems mokiniams diskutuojant apie perskaitytus tekstus;
- ▶ Programoje (bet ne mokytojų knygose) neakcentuojamas informacinių (dalykinių) tekstų siejimas su ankstesnėmis mokinio žiniomis ir tų žinių perkūrimo, pertvarkymo aptarimas;
- ▶ Nepabrėžiamas naujų žinių aptarimas ir jų pritaikymo galimybės;
- ▶ Standartai neaptaria grožinių ir informacinių (dalykinių) tekstų sudėtingumo, kokybės ir amžiaus grupių lygmenų.

Skaitymo ugdymo ribotumai (gairėse mokytojams)

- ▶ Neatspindimi berniukų ir mergaičių *skaitymo* gebėjimų, motyvacijos ir interesų skirtumo įveikimo būdai;
- ▶ Nėra išreikštos pozicijos, kaip naujų medijų formų plėtrą naudoti mokinio labui ir apsaugoti ar įveikti skaitymo sunkumus;
- ▶ Skaitymo motyvacija gali būti siejama su skaitymo ryte praktika, neformaliojo ugdymo veiklomis. Rytinio skaitymo idėja verta tapti ugdymo programos dalimi;
- ▶ Raštingumo samprata kinta naujų medijų amžiuje. Atskira skaitymo skatinimo (ir mokymo(-si) priemonė gali būti kompiuterinių programų taikymas;
- ▶ Informacinių (dalykinių) tekstų, susietų žinių turinio saitais, skaitymas turi būti pildomas metakognityvinių strategijų mokymu ir
- ▶ visų mokytojų prisiimta atsakomybė lavinti mokinių skaitymo gebėjimus ir mokinius įtraukti į giluminį, kaupiamąjį ir prasmingą mokymąsi.

Ištekliai

- ▶ Kad pradinį klasių mokiniai dalyvautų raštingumą puoselėjančiose veiklose, turi pasikeisti tradicinės mokinių ir mokytojų tapatybės.
- ▶ Mokytojai turi sukurti pedagoginius būdus, mokymo strategijas, kad mokiniai galėtų jungti skirtingų kontekstų supratimą,
- ▶ o kalbos mokymas turi būti integruojamas su IKT mokymu, informaciniu ir medijų raštingumu.
- ▶ Reikia pedagoginių inovacijų, kaip mokinius išmokyti pritaikyti pamokoje užmokyklinę skaitmeninio raštingumo patirtį.
- ▶ **Į skaitymo mokymosi procesą įtraukiami mokinio tėvai ir bendruomenė.**

Vygotskio kultūrinė istorinė psichopedagogika

- ▶ Istorija ir dabartis
- ▶ Šaltinis efektyvinti skaitymo gebėjimų ugdymo sistemą, generuoti naujas didaktines idėjas

Pagrindiniai antrinės duomenų analizės rezultatai

- ▶ Lietuvos mokinių skaitymo pasiekimai pagal skirtingas užduočių charakteristikas bei pagal teksto suvokimo procesus
- ▶ Edukacinės aplinkos įtaka skaitymo pasiekimams

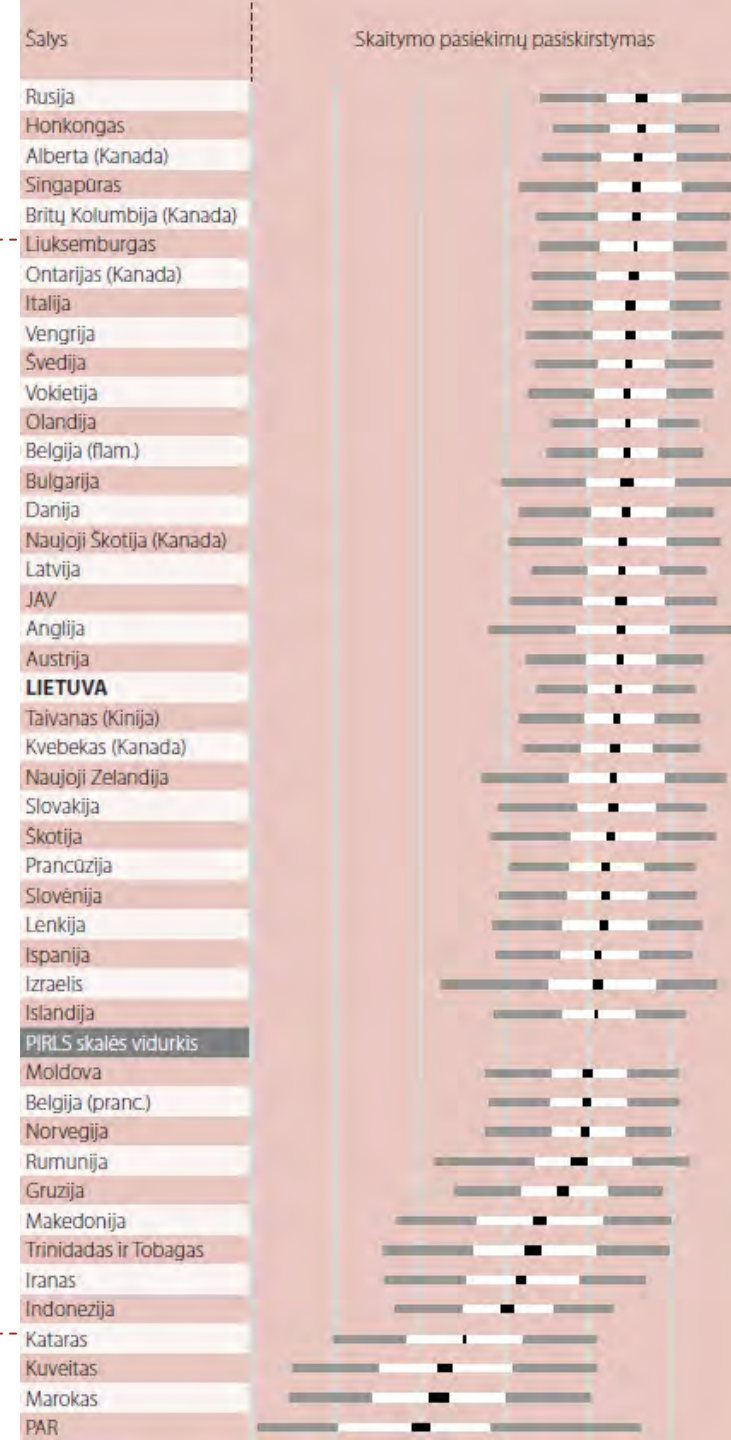
Bendrieji skaitymo rezultatai. Kaip interpretuoti?

Lietuvos vidurkis yra 537 taškai, skirtumo nuo PIRLS 2006 vidurkio Cohan's $d = 0,37$. Apie 65 proc. Lietuvos moksleivių skaitymo rezultatai yra aukštesni, nei PIRLS 2006 vidurkis.

Asimetriškus skirstinius geriau apibūdina mediana (vidurinė reikšmė). Lietuvos vidurkio skirtumo nuo PIRLS 2006 šalių medianos Cohan's $d = 0,06$.

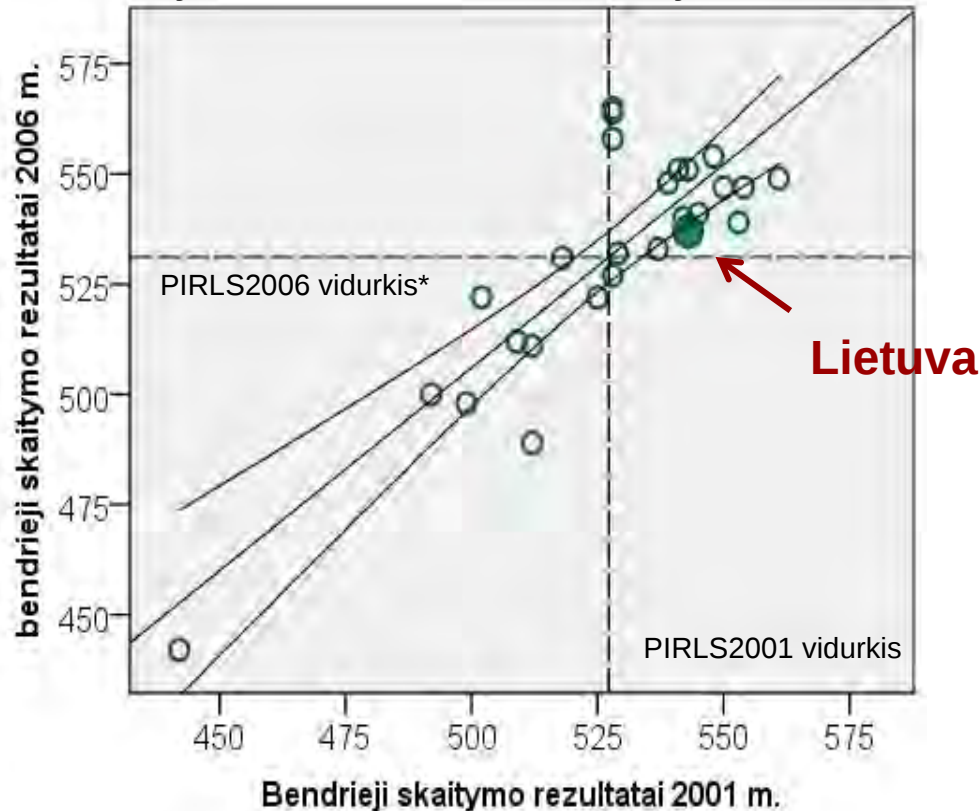
Lietuvos ir Rusijos vidurkių skirtumo efektinė vertė – 0,44. Apie 67 proc. Rusijos mokinių rezultatai yra aukštesni už Lietuvos vidurkį.

Lietuva tiek pagal skaitymo rezultatus, tiek pagal skaitymo motyvą patenka į šalių/teritorijų, kuriose abu šie rodikliai yra vidutiniai, grupę.

Bendrieji skaitymo rezultatai: PIRLS 2001 ir PIRLS 2006

Bendrųjų skaitymo rezultatų vidurkis Lietuvoje 2006 m. skaičiuojant PIRLS skalės taškais, buvo 6 taškais mažesnis, nei 2001 metais. (Cohen's $d = 0,11$). Vertinant šį skirtumą, galima pateikti tokį pavyzdį: 54 proc. Lietuvos 4 kl. mokinių skaitymo rezultatai 2006 m. yra žemesni už 2001 m vidurkį.

Rezultatų pokytis lyginat su 2001 m. Šalies rezultatais nėra ženklus.

Rezultatų pokytis lyginant su kitų šalių rezultatais yra pastebimas, nes bendras šalių vidurkis padidėjo.

* Skaičiuotas 2001 m. tyrime dalyvavusioms šalims

Lietuvos mokinių skaitymo pasiekimai pagal skirtingas užduočių charakteristikas

Nagrinėjamos užduočių charakteristikos:

- ▶ Tekstų tipai
- ▶ Skaitymo suvokimo procesai (gebėjimai)
- ▶ Pasiekimų lygmenys

Skirtingi tekstų tipai – skirtingiems gebėjimams matuoti

Pradinėje mokykloje išugdomi pagrindiniai skaitymo gebėjimai turėtų atsiskleisti nevienprasmiškai – jie turėtų lavinti tiek vaiko kūrybingumą, kuriame persipina įsivaizduojami pasauliai, fantastiški veikėjai, saviti jų charakteriai bei neįtikėtini gyvenimo įvykiai, perteikti turtinga, vaizdžia kalba, tiek gebėjimą susidoroti su konkrečia reikalinga informacija: ją atrinkti bei pasinaudoti savo reikmėms tiek atliekant tam tikrus veiksmus, tiek apmąstant aplinkinį pasaulį.

PIRLS tyrimo tekstų ir užduočių įvairovė

- ▶ Iš viso PIRLS 2006 pagrindiniame tyrime buvo naudojama 10 skirtingų tekstų – 5 informaciniai bei tiek pat grožinių.
- ▶ Iš viso minėtiems tekstams buvo paruošti 126 klausimai, orientuoti į skirtingus teksto suvokimo procesus.

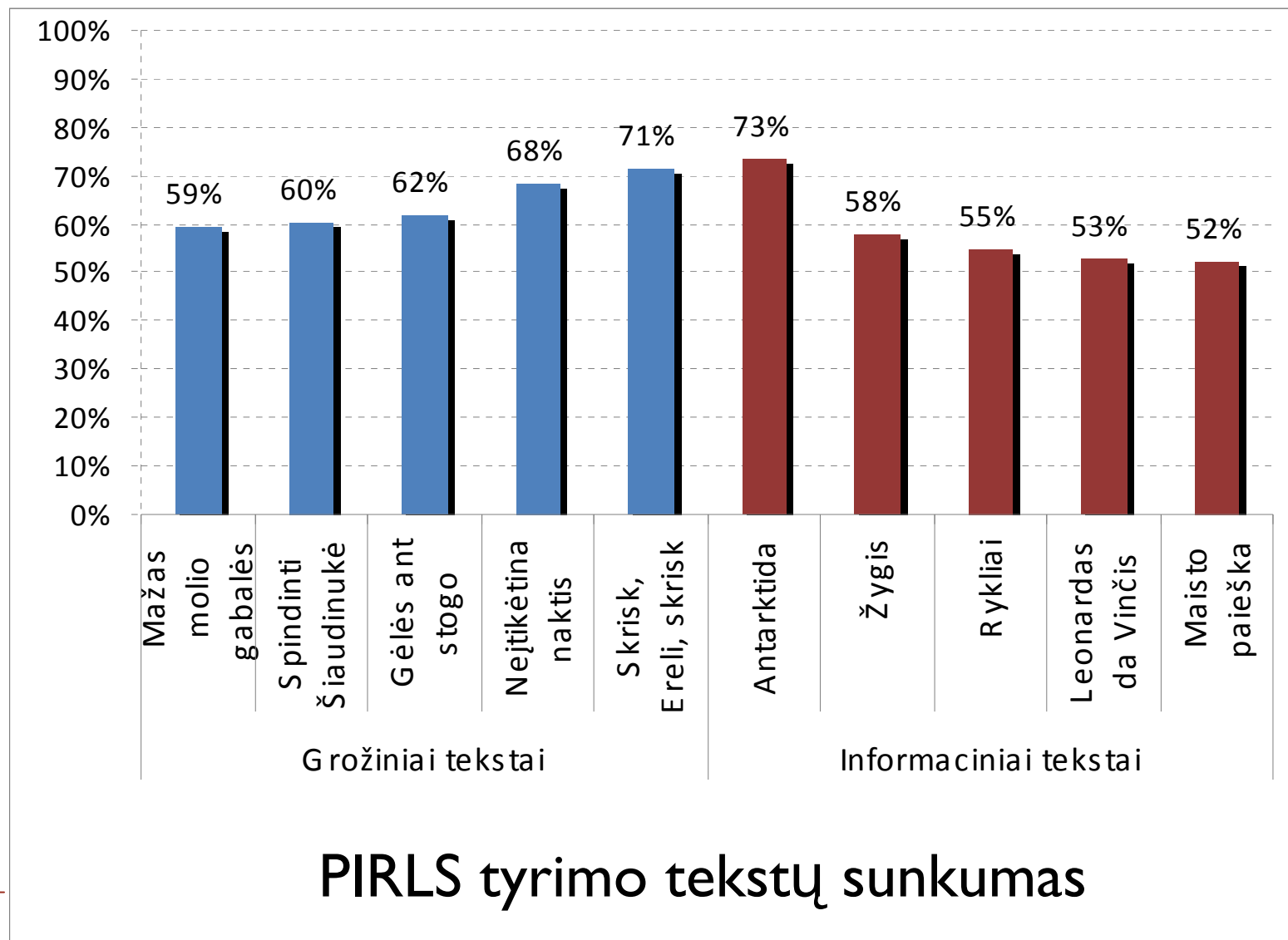

Lietuvos ketvirtokams suprantamesni grožiniai tekstai

- ▶ Grožiniai tekstai bei su jais susiję klausimai Lietuvos ketvirtokams buvo kur kas geriau suprantami nei informaciniai.
- ▶ Šis skirtumas išryškėjo jau pirmojo tyrimo ciklo 2001 m. metu, tačiau po 2006 metų jis tapo dar akivaizdesnis (grožinių tekstų skaitymo rezultatai per 5 metus sumažėjo tik 4, o informacinių - net 10 taškų).
- ▶ Toks didelis atotrūkis tarp grožinių ir informacinių tekstų rezultatų (12 taškų) nėra būdingas šalims dalyvėms: didesni skirtumai, nei pas mus, šiuo atveju yra tik Vengrijoje bei Kuveite.

Kokie tekstai lengvi ar sunkūs?

PIRLS tyrime išskiriami teksto suvokimo procesai (skaitymo gebėjimai)

- ▶ sutelkti dėmesį ir surasti aiškiai pateiktą informaciją;
- ▶ daryti tiesiogines išvadas;
- ▶ interpretuoti ir integruoti idėjas bei informaciją;
- ▶ ištirti ir įvertinti turinį, kalbą bei teksto elementus.

Lietuvos mokinių rezultatai pagal PIRLS tyrime išskiriamus teksto suvokimo procesus

- ▶ Lietuvos ketvirtokai yra išsiugdę stipresnius pirmojo bloko gebėjimus: jie teisingai išsprendė 71 proc. visų su šiais gebėjimais susijusių užduočių, tuo tarpu antrasis blokas Lietuvai atnešė beveik 20 pp mažesnį rezultatą (52 proc.).
- ▶ Lyginant su tarptautiniu vidurkiu, pastarąjį mes lenkiame abiem atvejais panašia procentine dalimi: atitinkamai 7 ir 8 procentiniais punktais.
- ▶ Mūsų rezultatai faktiškai nesiskiria nuo Latvijos rezultatų, taip pat panašūs į Nyderlandų, Švedijos, Bulgarijos rezultatus.

Keli pavyzdžiai

13. Paaiškink, kodėl, darant sliekyną, buvo svarbu ant žemės paviršiaus paberti svogūno ir bulvės kubelių. 	Šalis	Mokinių dalis procentais 2006 m.
	1. Bulgarija	75
	...	
	21. PIRLS	23
	...	
	25. LIETUVA	21
	...	
	48. Marokas	6

Informacinio teksto trečiosios skaitymo gebėjimų grupės klausimo pavyzdys („Maisto paieška“).

15. Kuris iš trijų bandymų tau buvo įdomiausias? Savo atsakymą paaiškink naudodamasis tekste pateikta informacija.

Šalis

**Mokinių
dalis
procen-
tais
2006 m.**

1. Honkongas

73

...

2. LIETUVA

65

...

30. PIRLS

36

...

48. Marokas

3

Informacinio teksto trečiosios skaitymo gebėjimų grupės klausimo pavyzdys („Maisto paieška“).

10. Aprašyk, kokius skirtingus jausmus patyrė molis pasakojimo pradžioje ir pabaigoje. Paašškink, kodėl jausmai keitėsi.

Šalis	Mokinių dalis procentais 2006 m.	Šalis	Mokinių dalis procentais 2006 m.
1. Švedija	66	1. Švedija	66
...		...	
12. LIETUVA	50	19. LIETUVA	51
...		...	
20. PIRLS	45	20. PIRLS	50
...		...	
29. Marokas	9	29. Marokas	8

Grožinio teksto trečiosios skaitymo gebėjimų grupės klausimo pavyzdys („Mažas molio gabalėlis“).

13. Kokia pagrindinė pasakojimo mintis?

- Ⓐ Žmones, kaip ir molį, lengva minkyti ir formuoti.
- Ⓑ Pasaulyje yra daug liūdesio.
- Ⓒ Kiekvienas yra laimingiausias tada, kai pasiekia savo tikslą.
- Ⓓ Puodžiaus dirbtuvė yra geriausia pasaulyje vieta daryti gera.

Šalis	Mokinių dalis procentais 2001 m.	Šalis	Mokinių dalis procentais 2006 m.
1. LIETUVA	73	1. Rusija	80
...		...	
18. PIRLS	53	7. LIETUVA	68
...		...	
29. Marokas	26	18. PIRLS	57
		...	
		29. Marokas	22

Grožinio teksto trečiosios skaitymo gebėjimų grupės klausimo pavyzdys („Mažas molio gabalėlis“).

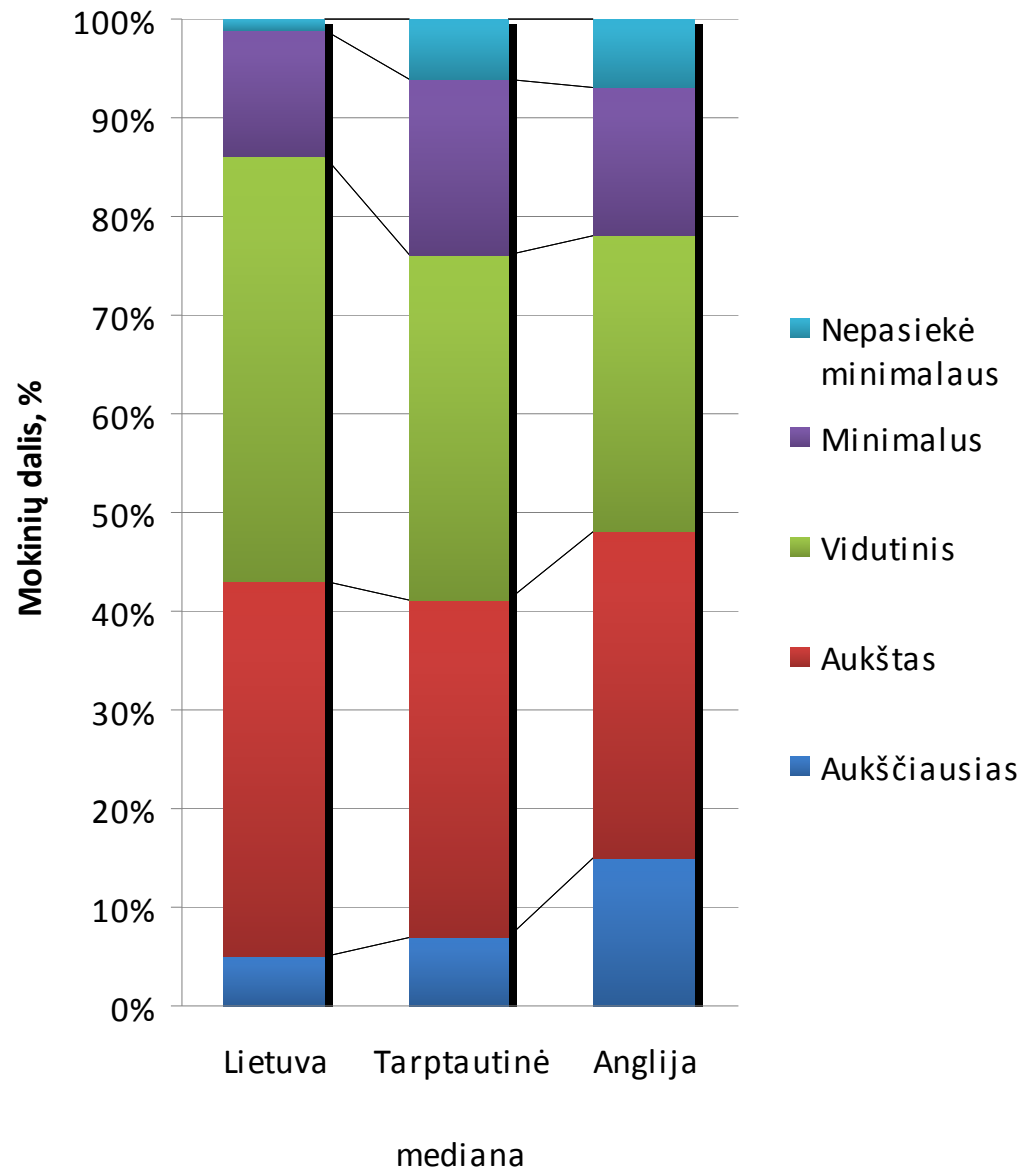
Skaitymo pasiekimų lygmenys

PIRLS tyrimo rezultatų analizei naudojami ir pasiekimų lygmenys:

- ▶ minimalus (400)
- ▶ vidutinis (475)
- ▶ aukštas (550)
- ▶ aukščiausias (625)

Jie leidžia giliau pažvelgti į rezultatus, aiškinantis, kokių gebėjimų mokiniams kurioje šalyje geriau sekasi.

Pagrindinės išvados-rekomendacijos iš šios dalies:

- ▶ Lietuvos ketvirtokams kur kas geriau sekėsi atlikti užduotis, susijusias su grožinių tekstų suvokimu, nei informacinių. Ypač sunkiai jiems sekėsi atlikti užduotis, susijusias su gamtamoksliniu kontekstu. Atrodo, kad tokių tekstų Lietuvoje skaitoma mažai. Be abejo, tai nėra lietuvių kalbos pamokų užduotis, ir norint pasiekti šioje srityje geresnių rezultatų, įprotis skaityti, nagrinėti, suprasti ir interpretuoti įvairaus tipo informacinius tekstus turėtų būti sistemingai vystomas kitų dalykų pamokose.

Pagrindinės išvados-rekomendacijos iš šios dalies:

- ▶ Nors lyginant su kitomis šalimis Lietuvos ketvirtokams gana gerai sekėsi atlikti įvairius skaitymo gebėjimus matuojančias užduotis, tačiau vis dėlto atotrūkis tarp jų pasiekimų, atliekant užduotis, reikalaujančias tik atrasti informaciją ir daryti tiesiogines išvadas, bei tų, kurios prašo interpretuoti ir integruoti informaciją bei įvertinti turinį, kalbą bei teksto elementus, yra didžiulis. Taigi poreikis pateikti pradinių klasių mokiniams įvairaus sudėtingumo, gilesnius teksto analizės klausimus išlieka.

Pagrindinės išvados-rekomendacijos iš šios dalies:

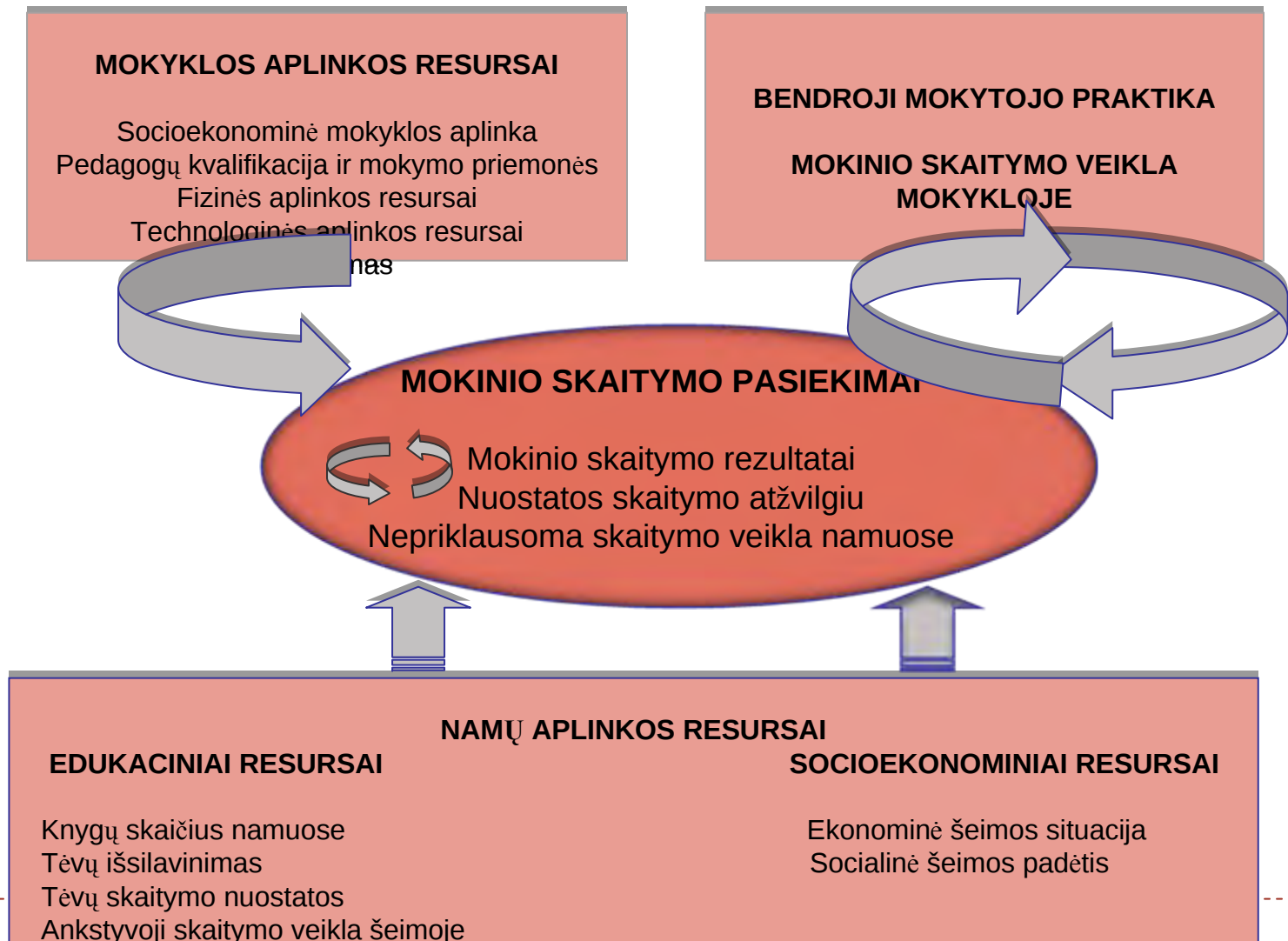
- Lietuvos ketvirtokų pasiskirstymas pagal tarptautinius skaitymo pasiekimų lygmenis rodo, kad Lietuvoje dar pilnai neišvystomi gabiausiųjų pradinukų skaitymo gebėjimai, tačiau sėkmingai užtikrinama, kad praktiškai visi mokiniai išvystytų bazinius skaitymo ir teksto suvokimo gebėjimus. Būtų svarbu išlaikyti mūsų šalies įspūdingus pasiekimus užtikrinant pagrindinių gebėjimų ugdymą visiems mokiniams ir tuo pačiu skirti dėmesio parengti programas, leidžiančias pilniau atsilipti į gabiausiųjų mokinių poreikius.

Socioedukacinės aplinkos įtaka skaitymo pasiekimams

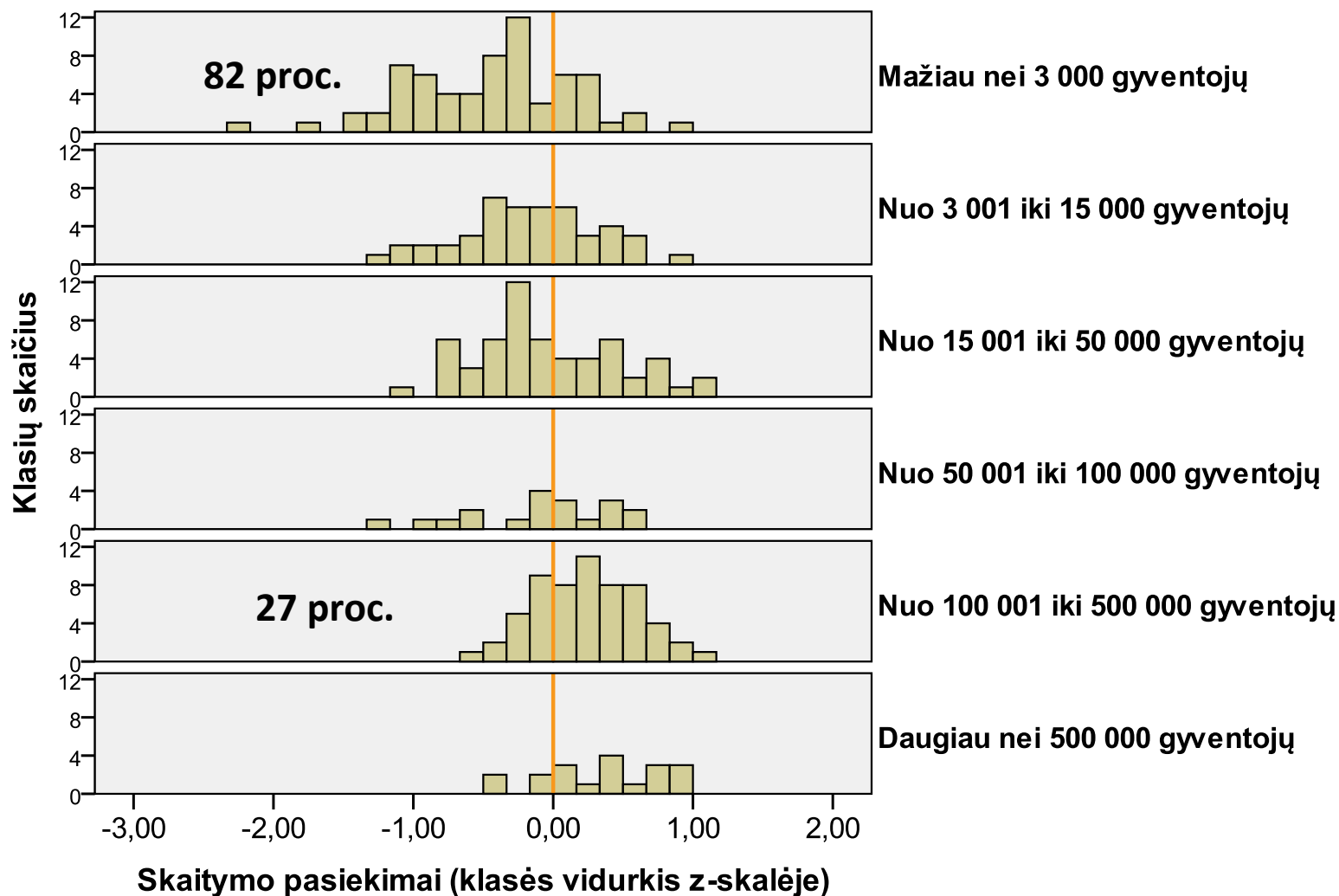
Priklausomų ir nepriklausomų požymių sąsajų tyrimo schema (rodyklė reiškia ryšio kryptį)

Gyvenamoji vietovė ir mokinių skaitymo pasiekimai

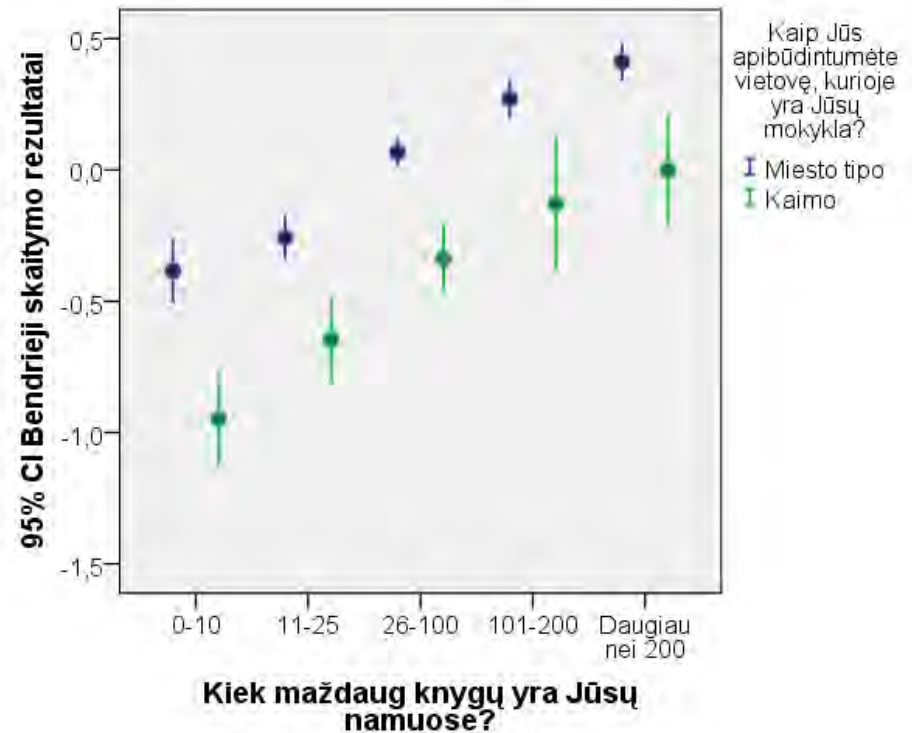
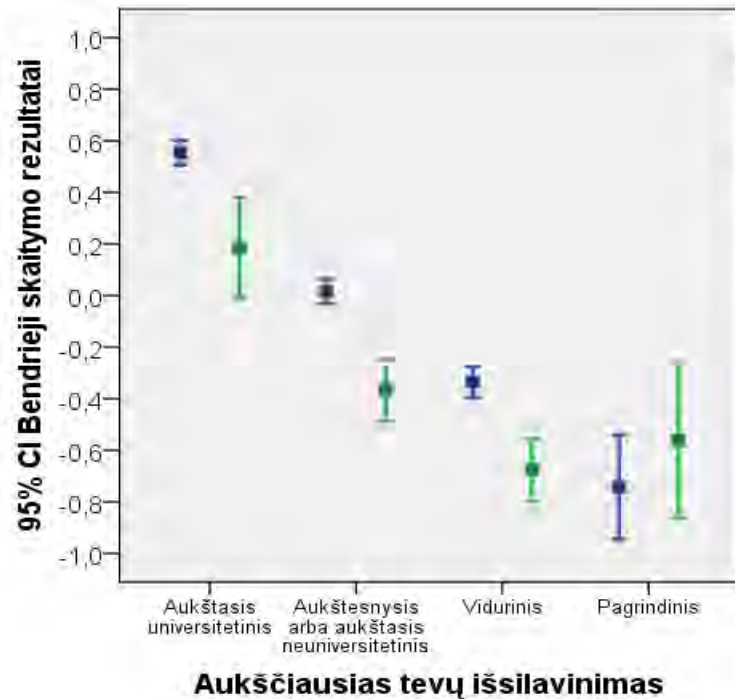

Skaitymo rezultatai skirtingose vietovėse

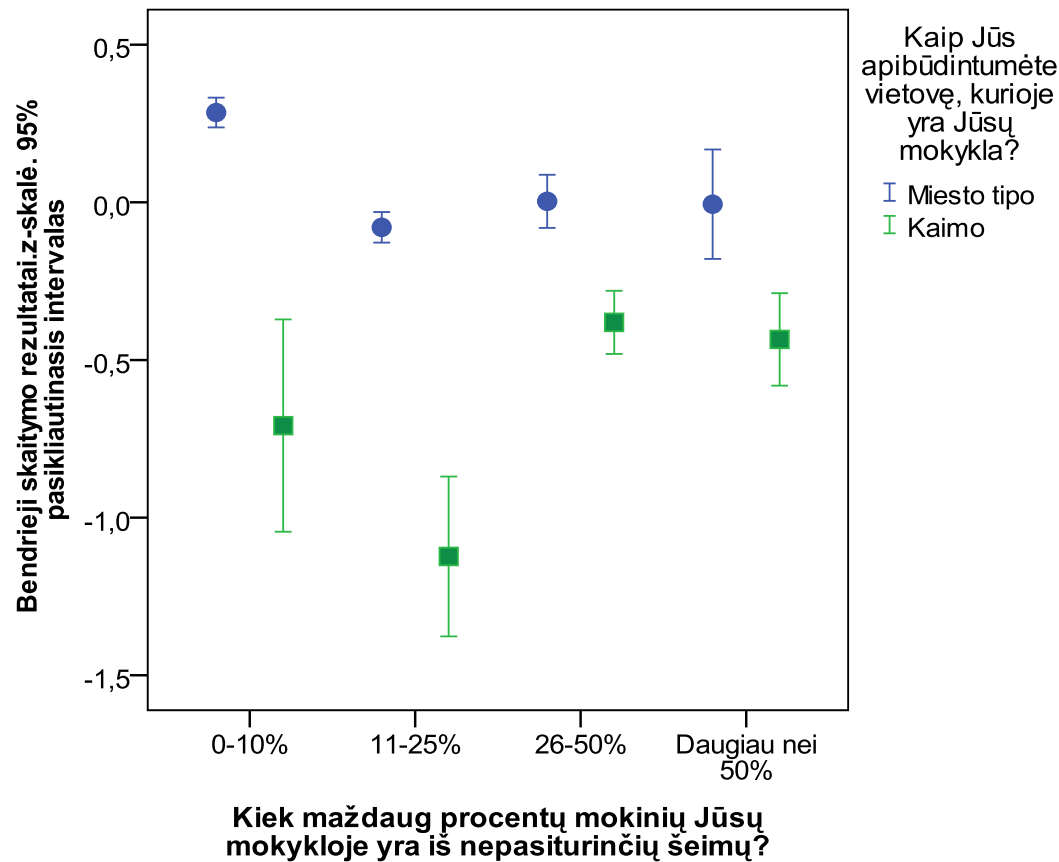
Kiek žmonių gyvena mieste, miestelyje ar vietovėje, kurioje yra Jūsų mokykla?

Skaitymo rezultatų priklausomybė nuo tėvų išsilavinimo ir knygų skaičiaus namų bibliotekoje skirtingose vietovėse

Gyvenamoji vietovė, kurioje yra mokykla, net ir eliminavus edukacinės namų aplinkos įtaką, išryškėja kaip svarbus mokinių skaitymo pasiekimų veiksnys.

Socioekonominė mokyklos aplinka ir mokinių pasiekimai

Kaimo vietovėje mokyklų pasiekimai žemi, nepriklausomai nuo vaikų iš nepasiturinčių šeimų dalies mokykloje.

Kokių dalykų trūkumas, nepakankamumas ar netinkamumas veikia mokyklos pajėgumus tinkamai mokyti mokinius. Mokyklų vadovų atsakymai.

	Atsakymai „stipriai“ ir „visutiniškai“ (proc.)		Miesto ir kaimo skirtumas (proc. punktai)
	Miesto vietovė	Kaimo vietovė	
Kvalifikuotų mokytojų	16%	28%	-12%*
Mokytojų, kurių specializacija yra skaitymas	11%	19%	-8%*
Užsienio kalbų mokytojų	32%	56%	-24%*
Mokymo medžiagos (pvz., vadovėlių)	21%	38%	-18%*
Priemonių (pvz., popieriaus, pieštukų)	16%	37%	-21%*
Mokyklos pastatų ir žemės	29%	26%	3%
Šildymo/vėsinimo ir apšvietimo sistemų	32%	29%	3%
Vietos mokymui (pvz., klasių)	35%	23%	12%*
Kompiuterių, skirtų mokymo tikslams	58%	42%	16%*
Kompiuterinių programų, skirtų mokymo tikslams	65%	60%	5%
Kompiuterius prižiūrinčių darbuotojų	39%	46%	-7%
Knygų bibliotekoje	31%	34%	-3%
Audio-vizualinės įrangos ir priemonių	52%	54%	-2%

Klasė ir jos charakteristikos yra esminis
mokinių skaitymo gebėjimų sėkmės
veiksny

(N=270)

Klasės bendrųjų skaitymo rezultatų priklausomybė nuo klasės išorinės aplinkos edukacinių charakteristikų

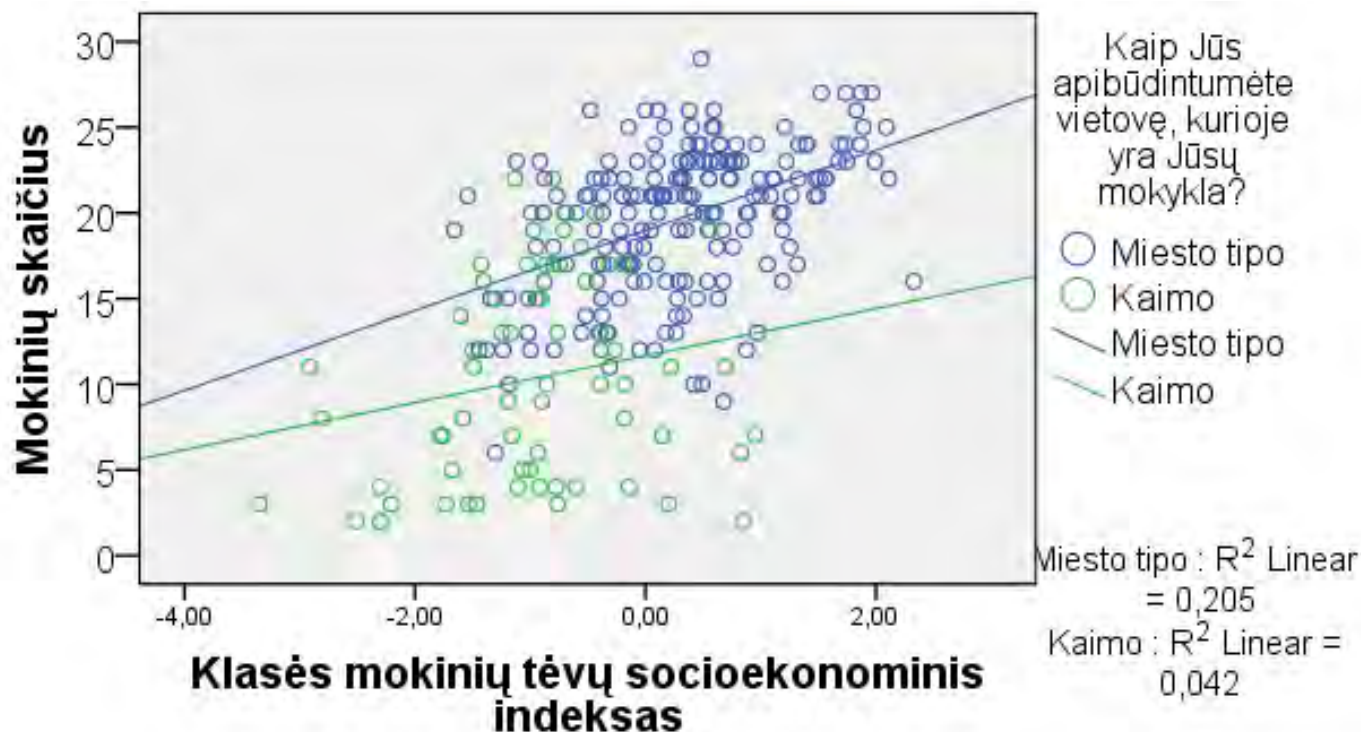
<i>Namų edukaciniai resursai</i>	<i>Standartizuotas regresijos koeficientas Beta</i>	<i>t reikšmė</i>	<i>p reikšmė</i>
Konstanta		5,4	0,000
Knygų skaičiaus namuose indeksas	0,22	2,9	0,003
Tėvų skaitymo nuostatų indeksas	0,05	,8	0,401
Ankstyvos skaitymo veiklos namuose indeksas	0,12	2,4	0,018
Aukščiausias tėvų išsilavinimas	0,41	5,6	0,000

$$R^2 = 0.47$$

- ▶ Klasės lygis pagal tėvų išsilavinimą, knygų skaičių namuose, tėvų skaitymo nuostatas, tėvų ankstyvąją skaitymo veiklą su vaiku, sąlygoja apie 50 procentų klasių skaitymo pasiekimų sklaidos,
- ▶ Tuo tarpu tie patys faktoriai, analizuojant juos individualiu mokinio lygmeniu, lemia apie 20 procentų bendrųjų skaitymo pasiekimų sklaidos.

Kodėl didelėse klasėse skaitymo pasiekimai yra geresni?

- Ryšio stiprumas tarp klasės dydžio ir klasės skaitymo rezultatų yra 0,41. Ryšys labiau būdingas miestams ($r=0,28$), o ypač didiesiems miestams ($r=0,38$).

Kodėl didelėse klasėse skaitymo pasiekimai yra geresni?

- ▶ Pasiekimų skirtumus tarp klasių nemaža dalimi apsprendžia socialinė diferenciacija, pasireiškianti tuo, kad aukštesnį socioekonominį statusą turintys tėvai, jei tik turi bent mažą galimybę, renkasi geresnį įvaizdį (tuo pačiu ir edukacinį potencialą) turinčias mokyklas/mokytojus.
- ▶ Klasėse, kuriose besimokančių mokinių tėvai turi aukštesnį socioekonominį statusą, dėka glaudesnio tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo, aukštesnių mokytojo kompetencijų, didesnių namų edukacinių resursų formuojasi ugdymui palankesnė aplinka.

Socioedukacinės namų aplinkos įtaka mokinio skaitymo pasiekimams.

Regresinės analizės rezultatai

<i>Namų edukaciniai resursai</i>	<i>Standartizuotas regresijos koeficientas Beta</i>	<i>t reikšmė</i>	<i>p reikšmė</i>
Konstanta		6,4	0,000
Skaitymo ir rašymo gebėjimai prieš mokyklą	0,36	24,4	0,000
Aukščiausias tėvų išsilavinimas	0,23	14,9	0,000
Ankstyvos skaitymo veiklos namuose indeksas	0,01	-0,8	0,384
Knygų skaičiaus indeksas	0,15	9,5	0,000
Ekonominis šeimos statusas	0,02	1,3	0,183
Tėvų skaitymo nuostatų indeksas	0,04	2,5	0,011

$R^2 = 0,30$

Suvokiant ryškią namų aplinkos įtaką mokinių skaitymo pasiekimams, realu būtų galvoti apie kompleksinę valstybės programą, kurios tikslas yra aktyvinti skaitymo veiklas šeimoje, įtraukiant į ją ne tik švietimo ministerijai pavaldžias institucijas, bet ir privatų sektorių, kultūros institucijas, nevyriausybines organizacijas.

Mokymo skaityti organizavimo būdai ir ryšys su skaitymo pasiekimais

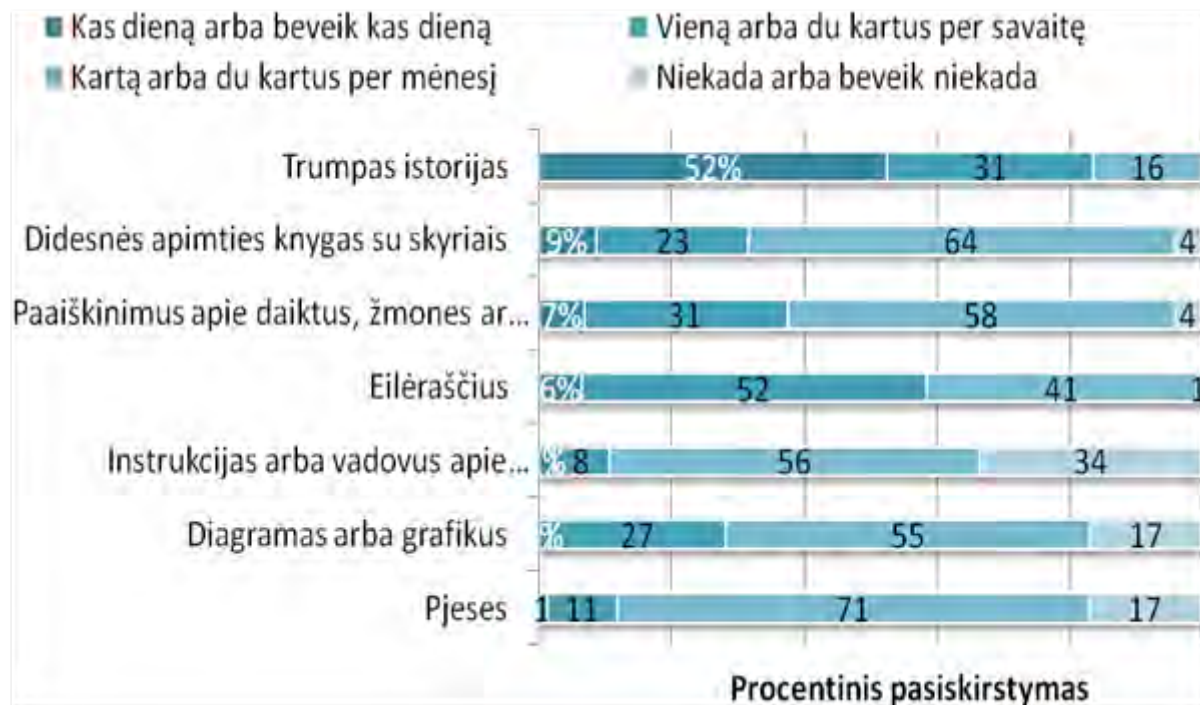
- ▶ Duomenų analizė interpretuotinų reikšmingų ryšių tarp mokymo skaityti organizavimo būdų, įvairių veiklos formų, skirtų skaitymo supratimui ir įgūdžiams ugdyti, skaitymo supratimo strategijų taikymo dažnumo (išskyrus skaitymą balsu) ir klasės skaitymo rezultatų iš esmės neatskleidė.
- ▶ Pvz:

<i>Kaip dažnai Jūs mokote skaityti ir/ar darote skaitymo pratimus su mokiniais?</i>	<i>Respondentų skaičius</i>	<i>Vidurkis (z-skalė)</i>
Kas dieną	176	-0,13
Tris ar keturis kartus per savaitę	79	0,05
Rečiau nei tris kartus per savaitę	13	-0,05
Iš viso	268	-0,07

Anova, $F=3,0$; $p=0.05$

Grožinių ir informacinių tekstų skaitymas

Lietuvoje grožiniai tekstai skaitymui naudojami dažniau, informaciniai – rečiau, nei tarptautinis vidurkis. Analizuojant tarptautinius duomenis (šalių rezultatus) stebima tendencija, kad informacinių tekstų dažnesnis skaitymas šiek tiek pagerina tiek grožinių, tiek informacinių tekstų skaitymo rezultatus (koreliacijos koeficientai, atitinkamai 0,26 ir 0,27).

Ugdymo proceso diferencijavimas mokant skaityti ir jo ryšys su skaitymo rezultatais (n=265)

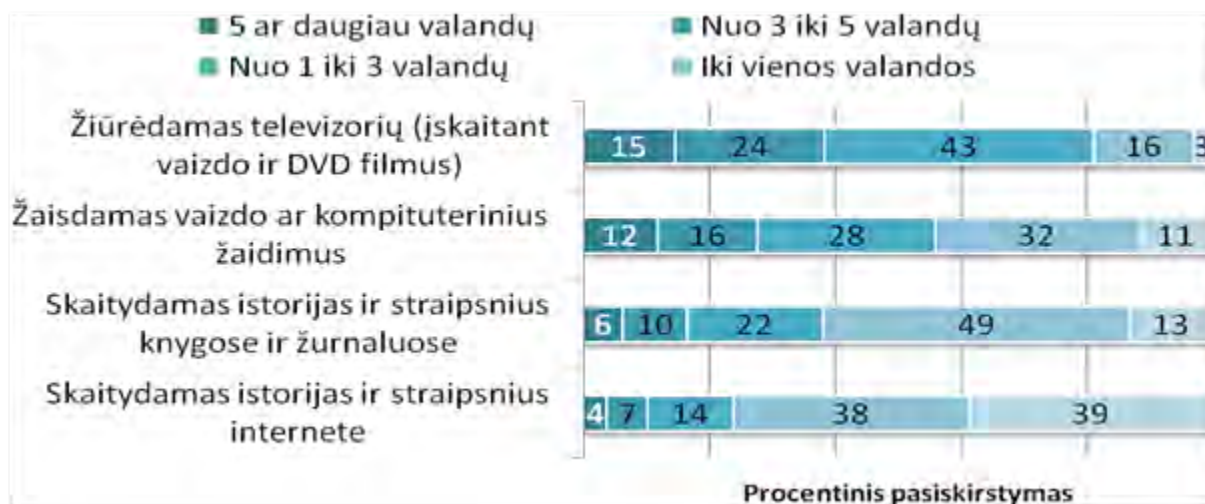
<i>Kuris iš šių variantų geriausiai atspindi būdą, kaip Jūs naudojate skaitymo medžiagą.</i>	<i>Mokytojų dalis (proc)</i>	<i>Bendrieji skaitymo rezultatai (vidurkis z-skaleje)</i>
Aš naudoju tą pačią medžiagą visiems mokiniams, nes visi yra to paties lygio	5,3	0,40
Aš naudoju medžiagą visiems skirtingų lygių mokiniams, bet leidžiu jiems dirbti skirtingu greičiu	76,2	-0,10
Aš naudoju medžiagą visiems mokiniams, nepriklausomai nuo lygio, jie dirba tuo pačiu greičiu	1,1	-0,28
Aš naudoju skirtingą medžiagą skirtingų skaitymo lygių mokiniams	17,4	-0,12

Dažniausia yra situacija, kai mokytojai visiems mokiniams naudoja tą pačią medžiagą, bet leidžia jiems dirbti skirtingu tempu. Stebima statistinė tendencija, kad klasių, kuriose taikomi diferencijavimo metodai, pasiekimai yra šiek tiek mažesni už bendrą vidurkį reiškia, kad ugdymas dažniau diferencijuojamas siekiant pagerinti blogiau besimokančių mokinių pasiekimus, nei tobulinti pažengusių mokinių skaitymo gebėjimus.

Intensyvus papildomos medžiagos naudojimas klasėje skaitymui mokyti, kaip rodo tyrimo rezultatai, daugiau susijęs su teigiama skaitymo motyvacija, nei su aukštais skaitymo pasiekimais.

IT technologijos ir skaitymo pasiekimai

- ▶ Žiūrėdamas televizorių ketvirtokas vidutiniškai kasdien (2006 m. duomenys) praleidžia 2 val. 45 min., žaisdamas kompiuteriu – 2 val., naršydamas ir skaitydamas internete – apie 1 val.,
- ▶ IT namuose skiriama apie 4 kartus daugiau laiko, nei knygų ir žurnalų skaitymui,
- ▶ Nustatyti ženklūs lytiškumo skirtumai: televizorių daugiau žiūri, o ypač vaizdo ir kompiuterinius žaidimus žaidžia daugiau berniukai, nei mergaitės, o žurnalams ir knygoms daugiau dėmesio skiria mergaitės. 20 proc. berniukų ir 6 proc. mergaičių teigia, kad namuose istorijų ir straipsnių knygoje ir žurnaluose neskaity.

Bendrųjų skaitymo rezultatų ir laiko skiriamo IT bei spausdintų šaltinių skaitymui ryšys

(pateikiamas bendrųjų skaitymo rezultatų vidurkis z-skalėje)

<i>Skiriama laiko įprastą darbo dieną</i>	<i>Žiūredamas televizorių</i>	<i>Žaisdamas vaizdo ar kompiuterinius žaidimus</i>	<i>Skaitydamas istorijas ir straipsnius internete</i>	<i>Skaitydamas istorijas ir straipsnius knygose ir žurnaluose</i>
5 ar daugiau valandų	-0,23	-0,51	-,65	-0,30
Nuo 3 iki 5 valandų	0,01	-0,14	-,36	-0,05
Nuo 1 iki 3 valandų	0,18	0,18	,02	0,27
Iki vienos valandos	-0,11	0,14	,14	0,04
Nė kiek laiko	-0,76	-0,03	,00	-0,38

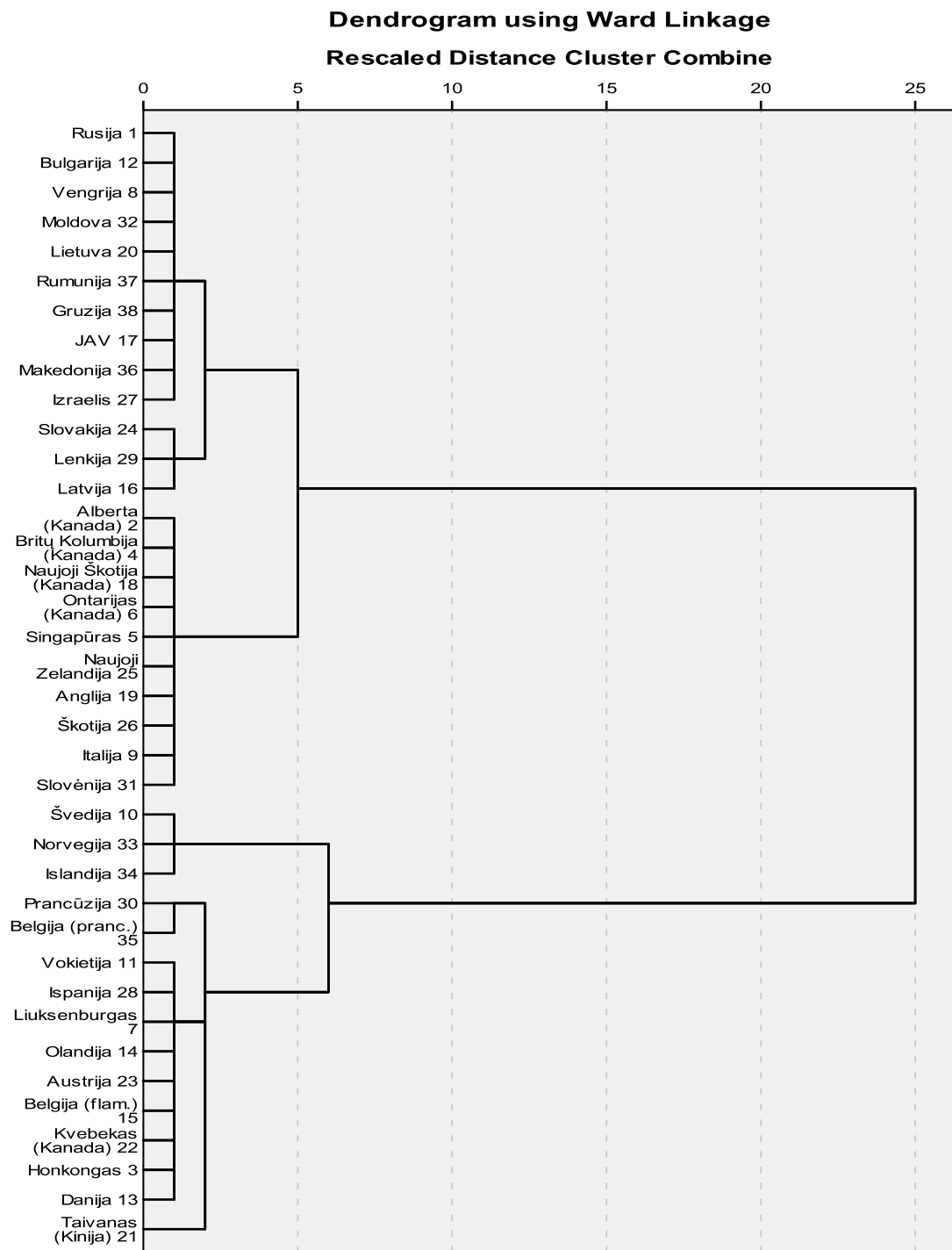
Skaitymo nuostatų ir laiko skiriamo IT bei spausdintų šaltinių skaitymui ryšys (pateikiamas skaitymo nuostatų vidurkis z-skalėje)

<i>Skiriama laiko įprastą darbo dieną</i>	<i>Žiūredamas televizorių</i>	<i>Žaisdamas vaizdo ar kompiuterinius žaidimus</i>	<i>Skaitydamas istorijas ir straipsnius internete</i>	<i>Skaitydamas istorijas ir straipsnius knygose ir žurnaluose</i>
5 ar daugiau valandų	-0,37	-0,57	-0,14	0,41
Nuo 3 iki 5 valandų	-0,11	-0,22	0,04	0,36
Nuo 1 iki 3 valandų	0,12	0,02	0,11	0,34
Iki vienos valandos	0,19	0,24	0,05	-0,05
Nė kiek laiko	-0,01	0,20	-0,08	-0,87

Statistiškai reikšmingų ryšių tarp klasės pasiekimų lygmens ir kompiuterio naudojimo skaitymo mokymui mokykloje tyrimas neatskleidė.

Šalių grupavimas pagal skaitymo supratimo mokymo strategijas (padedama suprasti naujus žodžius, išskirti pagrindinę mintį, palyginti perskaitytą su savo patirtimi, apibendrinti ir padaryti išvadas ir kt.)

Lietuva analizuojant daugelį skaitymo mokymo aspektų yra panaši į kitas buvusio sovietinio bloko šalis.

Interviu su mokytojais, vadovėlių autoriais ir leidėjais rezultatai

**Apibendrinimai, diskusija,
rekomendacijos**

VIDINIAI ŠVIETIMO SISTEMOS VEIKSNIAI, paveikiantys skaitymo gebėjimus

-
- Pradinių klasių mokytojų rengimas, tęstinis klasifikavimas ir atestavimas.
 - Mokslinis metodinis diskursas apie vaikystę.
 - Pradinio ugdymo didaktikos mokslo būklė šalyje.
 - Skaitymo gebėjimų ugdymas ir švietimo pagalba.

-
- Švietimo stebėsenos vaidmuo.
 - Ugdymo pasiekimų vertinimo sistema.
 - Ilimokyklinio ugdymo vaidmuo.
 - Kompiuterizacijos vaidmuo ir pasekmės.

SKAITYMO GEBĖJIMŲ SOCIALINĖ DETERMINACIJA IR SOCIALINIS KONTEKSTAS

-
- ▶ Šeimos kultūrinis kapitalas ir nelygybė švietime.
 - ▶ Regioniniai (kaimo, miesto) skirtumai ir nelygybė švietime.
 - ▶ Teisinga ir socialinė bei švietimo politika. Lygių galimybių vertybės lygmuo.

-
- ▶ Švietimas ir socialinių klasių reprodukcija. Švietimas kaip “socialinis liftas”.
 - ▶ Skaitymas-vaiko socializacijos katalizatorius ir kultūrinis metagebėjimas.
 - ▶ Skaitymas kaip kultūrinio vartojimo įprotis knygų pirkimo ir skaitymo skatinimas.
 - ▶ Knygos prieinamumas. Viešųjų bibliotekų tinklo vaidmuo. Bibliotekos edukacinis konceptas.

STIPRINTI PRADINĖS MOKYKLOS VEIKLOS SOCIALINĮ KRYPTINGUMĄ, KEISTI MOKYKLŲ VERTINIMO PARADIGMĄ

- ▶ Mokyklos, kaip “Centrifugos” metafora ir „melagingo starto“ , „Falšstarto“ metafora.
- ▶ Stiprinti pedagoginę meistrystę dirbti su labai skirtingomis vaikų grupėmis. Ypač su problemiškais vaikais
- ▶ Pagal šį gebėjimą reikėtų vertinti pedagogų, mokyklų, jų vadovų ir netgi steigėjų bei švietimo sistemos apskritai veiklą. Funkcionali mokykla yra ne ta, kuri tradicijos ar viešųjų ryšių pagalba pritraukia stipresnį mokinių kontingentą, bet ta mokykla, kuri geba išmokyti VISUS, ypač mokinius, turinčius mokymosi sutrikimų, ir mokinius iš silpnesnio socialinio sluoksnio.

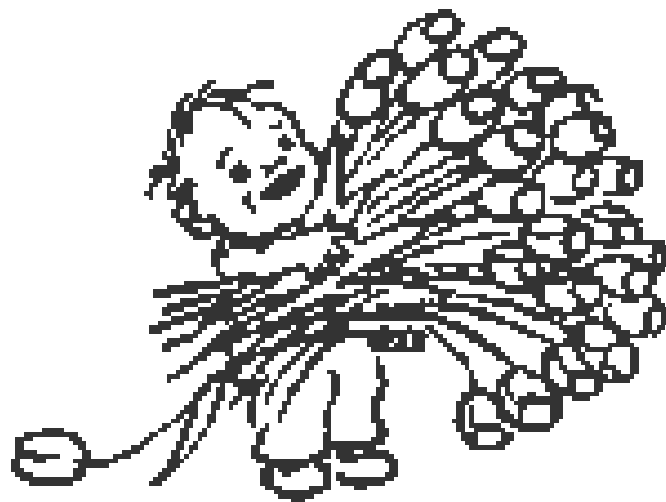

SVARBIAUSIA IŠVADA IR REKOMENDACIJA

- ▶ Valstybės, švietimo sistemos, šeimos, bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų, verslo Konsoliduotų pastangų būtinybė
- ▶ Bendranacionalinio lygmens programos ir iniciatyvos
- ▶ ŠMM veiklos pasiekimai ir paradoksai

AČIŪ UŽ DĒMESI, KVIEČIAME
DISKUSIJAI

“IEA PIRLS 2006 ANTRINĖ DUOMENŲ ANALIZĖ”

Gediminas Merkys
Aldona Augustinienė
Virginija Rupainienė
Audronė Lapienienė
Sigitas Balčiūnas
Aistė Elijio